

Terveydensuojelulain mukainen omavalvontasuunnitelma

Terveydensuojelulain mukaan toiminnanharjoittajalla on omavalvontavelvollisuus. Omavalvonta tarkoittaa sitä, että toiminnanharjoittaja tunnistaa toimintansa terveyshaittaa aiheuttavat riskit ja seuraa niihin vaikuttavia tekijöitä. Toimintaa on harjoitettava myös siten, että terveyshaittojen syntyminen mahdollisuuksien mukaan estyy. Tämän ohjeen tarkoituksena on helpottaa toimijan kirjallisen omavalvontasuunnitelman laatimista.

Oma- ja valvontavelvoite koskee kaikkia terveydensuojelulain mukaan ilmoitusvelvollisia toimintoja. Omavalvontavelvoite koskee myös liikkuvia ja väliaikaisissa tiloissa sekä kotona toimivia toiminnanharjoittajia.

Ilmoitusvelvollisuus koskee muun muassa seuraavia toimintoja:

- majoitustoimintaan tarkoitettu tila
- yleisölle avoin kuntosali ja muu liikuntatila, sauna, kylpylä, uimahalli, uimala ja uimaranta
- koulu tai oppilaitos, opetuksen järjestämispaikka, päiväkotiki ja lasten ja nuorten kokoontumiseen liittyvän toiminnan järjestämispaikka
- lastensuojelulaitos
- vanhainkoti
- vastaanottokeskus
- solarium, erityistä hygieniaa edellyttävä kauneushoitola, tatuointiliike tai muu huoneisto, jossa harjoitetaan ihoa rikkovaa toimintaa
- muut vastaavat laitokset tai huoneistot, joissa harjoitetusta toiminnasta saattaa aiheutua käyttäjämäärä ja toiminnan luonne huomioon ottaen terveyshaittaa
- talousvesiasetuksen (1352/2015) mukaiset ilmoitusvelvolliset talousvesitoiminnat.

Tämä ohje ei koske talousvesiasetuksen ilmoitettavia toimintoja eikä valvonnan piirissä olevia uima-allastoimintoja. Näiden omavalvonnasta, veden laadun varmistamisesta sekä riskinarvioinnista löytyy lisätietoa talous- ja allasvesiasetusten soveltamisoppaissa (Valvira).

Valvova viranomainen

Terveydensuojeluviranomainen valvoo ilmoitusvelvollisten toimintojen terveydellisiin olosuhteisiin vaikuttavia tekijöitä. Viranomainen arvioi omavalvonnan toimivuutta ja miten toiminnanharjoittaja täyttää huolehtimisvelvollisuutensa. Toiminnanharjoittajaa voidaan pyytää esittämään, miten toimintaan vaikuttavat riskit on tunnistettu, miten niiden vakavuus on arvioitu ja mitä riskien hallintakeinoja toiminnanharjoittaja on ottanut käyttöönsä. Omavalvonnan toimivuus tarkastetaan osana säännöllistä valvontaa.

Päijät-Hämeen ympäristöterveyden terveydensuojeluviranomaiset suosittelevat kirjallisen omavalvontasuunnitelman laatimista, joka on kaikkien luettavissa, käytettävissä ja hyödynnettävissä toiminnan ylläpitämisessä sekä kehittämisessä.

Kirjallinen omavalvontasuunnitelma on hyvä työkalu myös henkilökunnan perehdyttämisessä.

Omaavonnan sisältö

Omaavonntasuunnitelmassa kuvataan toimintaa, toiminnan riskitekijöitä sekä riskitekijöiden ennaltaehkäisyä. Riskien tunnistamisella ja seurannalla on ennaltaehkäisevä vaikutus terveystaittojen syntymiseen. Toimijan tulee tunnistaa toimintaan liittyvät riskitekijät ja tarvittaessa ryhdyttävä toimenpiteisiin riskien pienentämiseksi. Toimijan tulee myös päättää millä toimenpiteillä riskejä hallitaan. Riskejä arvioidaan aina uudelleen, jos olosuhteet tai toiminta muuttuu oleellisesti. Omaavonntasuunnitelmaan kuuluu myös terveydellisiin olosuhteisiin liittyvien ilmoitusten ja toimenpiteiden kirjaaminen ja dokumentoinnin säilyttäminen. Dokumentoidut toimet tulee tarvittaessa voida esittää terveydensuojeluviranomaiselle.

Terveydensuojelulain omaavonnan osa-alueita voi olla käsitelty myös muiden viranomaisten vaatimissa turvallisuus- tai omaavonntasuunnitelmissa. Toimija voi hyödyntää jo mahdollisesti olemassa olevaa omaavonntaa täydentämällä sitä niin, että se vastaa myös terveydensuojelulaissa tarkoitettua omaavonntaa. Tai omaavonntasuunnitelmassa voidaan viitata muuhun materiaaliin tai dokumentit voidaan liittää omaavonntasuunnitelman osaksi.

Omaavonntasuunnitelmassa on hyvä käydä ilmi alla olevia aihealueita. Kohteesta riippuen kaikkia seuraavia kohtia ei omaavonntassa tarvitse välttämättä käsitellä. Suunnitelmaan voi lisätä vastaavasti ohjeistuksesta puuttuvia asioita. Pääasia on, että toimija tunnistaa juuri oman toiminnan ja toimintaympäristön riskit sekä tuntee niihin liittyvät määräykset ja suositukset.

1. Toiminta

Toiminnan kuvaus ja tilat

- tiloissa harjoitettava toiminta tai palvelu
- toiminta-ajat
- henkilömäärät, esim. asiakkaat, henkilökunta, tilojen suurin yhtäaikainen henkilömäärä
- WC-istuinten ja vesipisteiden määrät
- siivous- ja pyykkihuolto
- toiminnassa käytettävät laitteet
- työvälineiden desinfiointi/sterilointi
- pintojen puhdistus ja desinfiointi
- kiinteistöhuolto
- jätehuolto.

Tilojen terveydelliset olosuhteet

- fyysikaaliset olosuhteet, kuten ilmanvaihto, lämpöolot, melu, valaistus, vesi
- kemialliset ja biologiset olosuhteet, kuten rakenteiden ja toiminnan vaikutus sisäilmaan, sisäilman hiukkasmaiset epäpuhtaudet.

2. Toiminnan riskitekijät

- sijainti ja ympäristö
- herkäät väestö- ja riskiryhmät, kuten lapset ja vanhuksat, suuret henkilömäärät
- toiminnot, joihin sisältyy mahdollinen terveysriski
- pintojen ja tilojen helposti puhtaana pidettävyys
- haittaeläimet ja tuholaiset
- toiminnassa ja tiloissa tapahtuvat muutokset

- huoneiston korjaustarpeet
  - talousvesi ja käyttövesi.
3. Riskitekijöiden ennaltaehkäisy
- toiminta ja tilojen riittävyys sekä soveltuvuus toimintaan nähden
  - ajantasainen selvitys rakennuksen kunnosta on tehty
  - henkilökunnan perehdytys ja ajantasaiset työ- ja toimintaohjeet
  - asiakkaiden ohjeistus
  - sidosryhmien välinen yhteistyö ja viestintä
  - toiminnassa käytettävien laitteiden toimivuuden seuranta
  - sisäilmaongelmissa toimiminen ja milloin on syytä epäillä sisäilmaongelmaa
  - epidemioihin ja muihin häiriötilanteisiin varautuminen
  - haittaeläinten torjunta
  - tilojen ylläpito, seuranta ja dokumentointi:

- tilojen siisteys, järjestys ja hygieenisuus (siivoussuunnitelma ja sen toteutumisen seuranta)
- kiinteistöhuoltosuunnitelma (ilmanvaihtolaitteiden nuohous ja puhdistus ja tilojen korjaukset / toimivuus).

Kohteille ominaisia terveyshaittaa aiheuttavia riskejä

Kaikkia toimintoja koskevat riskit

Toimintoihin liittyviä riskejä ovat tilojen riittämättömyys, soveltumattomuus ja riittämätön hygienia. Talous- ja käyttövesi, vesijärjestelmät, sisäilma ja ilmanvaihto, tupakan savu, jätehuolto ja jätevedet sekä ympäristön vaikutus erityisesti väestö- ja riskiryhmille.

Edellisten riskien lisäksi tähän on lueteltu lyhyesti joihinkin toimintoihin liittyviä erityispiirteitä.

1. Majitustoiminta

- käymälöiden sekä muiden tilojen riittävyys ja soveltuvuus
- liinavaatehuolto (lisäriskinä asiakkaiden henkilökohtaiset liinavaatteet)
- haittaeläimet (mm. luteet ja syöpäläiset).

2. Sosiaalihuollon palvelut

- toiminnan ja tilojen vastaavuus käyttötarkoitukseen
- liinavaatehuolto.

3. Lasten ja nuorten kohteet

- käymälöiden sekä muiden tilojen riittävyys ja soveltuvuus
- melu
- materiaalien sekä esim. lelujen sopivuus ja puhdistettavuus
- liinavaatehuolto
- haittaeläimet (mm. täit).

4. Opetustoiminta

- käymälöiden sekä muiden tilojen riittävyys ja soveltuvuus
- melu
- materiaalien sopivuus ja puhdistettavuus.

5. Kauneushoito- ja ihonkäsittelylaitokset

- työtapojen hygieenisuus
- toimenpidevälineet ja niiden turvallisuuteen liittyvät seikat.

6. Liikunta ja virkistystoiminta

- siivousvälineiden säilytystilat sekä huoltoväli
- erityisryhmien huomioiminen
- uimaveden laatu (mm. levät, suolistoperäiset mikrobit, jätevedet)
- uima-allasveden käsittely sekä omavalvonnan dokumentit.

7. Muu terveystarkonnan kohde (muut työtilat)

Sisäilmaan ja talousveteen liittyviä riskejä

Sisäilma ja ilmanvaihto

Sisäilman laatuun vaikuttavat monet tekijät, kuten esim. ilmanvaihdon toimivuus, sisäilmassa esiintyvät pölyt, hiukkaset, kemialliset epäpuhtaudet ja mikrobit. Päijät-Hämeen alueella radon tulee ottaa huomioon ja tarvittaessa mitata sisäilman radonpitoisuus.

Ilmanvaihdon tarkoituksena on poistaa oleskelutilojen sisäilmasta epäpuhtauksia, kosteutta ja liiallista lämpöä sekä huolehtia puhtaan korvausilman saannista.

Sisäilmahaittaa voi epäillä, mikäli rakennuksessa esiintyy esimerkiksi seuraavanlaisia epäkohtia:

- epäilyttävä/häiritsevä haju (esim. pistävä tai maakellarimainen haju)
- tunkkainen ilma
- liian alhainen lämpötila tai veto
- liian korkea lämpötila
- näkyvä home tai kosteusvauriojälki
- riittämätön ilmanvaihto
- oireilu, joka helpottuu tai katoaa muualla oleskeltaessa.

Sisäilman laatuun voi vaikuttaa esim. huolehtimalla sopivasta lämpötilasta, riittävästä ilmanvaihdosta sekä pitämällä tilat siisteinä ja puhtaina.

Omavalvonnassa kannattaa huomioida esim. ilmanvaihtolaitteistojen puhdistukseen ja huoltoon liittyvät asiat, kuten tuloilmasuodattimen säännöllinen vaihto sekä tulo- ja poistokanavien puhdistus. Suunnitelmassa tulisi myös huomioida käyttäjien perehdytys kyseisiin laitteisiin.

Talous- ja käyttövesi sekä muut vesijärjestelmät

Kaivoveden laatuun vaikuttaa suurimmalta osin kaivon kunto ja pohjaveden laatu. Muita laatuun vaikuttavia tekijöitä ovat esim. radioaktiiviset aineet, raskasmetallipitoisuudet, lähiympäristö, pieneläimet ja kaivon sijainti.

Vesilaitos vastaa toimittamastaan verkostoveden laadusta. Kiinteistön veden laadusta ja kiinteistön putkistojen kunnosta vastaa kiinteistön omistaja. Vettä ei tule käyttää, jos siinä havaitaan poikkeavaa hajua, makua tai väriä tai veden epäillään aiheuttavan oireita.

Toiminnanharjoittajan vastuulla on veden laadun ja lämpötilan havainnointi sekä mahdollisista poikkeamista ilmoittaminen.

Veden lämpötila on tärkeä legionellabakteerien kasvuun vaikuttava tekijä. Ne pystyvät lisääntymään 20–45 °C lämpötilassa. Lämpimän käyttöveden lämpötilan tulisi olla hanasta mitattuna vähintään 50 °C ja kylmän veden lämpötilan alle 20 °C. Legionellojen torjumiseksi lämmin käyttövesi kannattaa pitää noin 55–60 asteisena järjestelmän iästä huolimatta.

Lämmitetty vesijohtovesi eli käyttövesi on tarkoitettu pesuvedeksi, eikä sitä pidä juoda tai käyttää ruoan valmistamiseen.

Veden lämpötilaa suositellaan seurattavan mittauksin osana omavalvontaa. Jos vedessä havaitaan poikkeamia, tulee ottaa yhteyttä isännöitsijään sekä tarvittaessa vesilaitokseen ja terveydensuojeluviranomaiseen.

Lisätiedot

Päijät-Hämeen ympäristöterveys
terveysvalvonta@hollola.fi